

Willem Benoy
(1882-1939)
Vlaams acteur die in Nederland bij Royaards en Heijermans werkte. Na een periode bij het "Volksgebouw" kwam hij in 1925 bij de KNS. Volgde De Gruyter op als directeur (1929-35).

Arie van den Heuvel
(1860-1934)
Nederlands regisseur die van 1896 af in Vlaanderen werkte (Gent, Antwerpen, Brussel) en erin slaagde het spel van de Vlaamse acteurs te moderniseren. Leermeester van De Gruyter.

onderscheid maken tussen een echte belangstelling voor toneel en een belangstelling die door heel andere dingen gevoerd wordt. De stijl die De Meester demonstreerde was eigenlijk volkomen vreemd aan de levensstijl van de meeste Vlamingen, zeker van de Vlaamse boeren, maar het werd met veel overtuiging gebracht, o.m. door de populaire Staf Bruggen en door Maurits Hoste. Bovendien hadden ze een geniale publiciteitsmanager in de persoon van Jan Boon, de latere directeur-generaal van de radio. Ik zie nog die grote affiches als er een nieuwe première kwam: je moest ernaar gaan kijken, je móest gaan."

"De Meester gebruikte in zijn decors die structuren van Tairov: hellingen, trappen, enz. In no time zag je dat verschijnen in alle amateursverenigingen, tot in het kleinste dorp van Vlaanderen. Op de platte vloer spelen bestond niet meer. Daar heb ik mezelf ook nog schuldig aan gemaakt."

Joris Diels vertelt hoe hij in de KNS voor *Dageraad* van Heijermans, in een regie van Willem Benoy, een decor tekende met trappen en een alkoof met schuine wanden waartegen de acteurs het hoofd stootten, wat De Gruyter die tijdens de generale repetitie in de zaal zat de uitroep ontlokte: "Wie is toch die gek die dat decor daar neergezet heeft?" "Ikke, Dokter," antwoordde Joris Diels en hij voegde daar vandaag aan toe: "Ik geloof dat ik toen zijn vertrouwen voorgoed gewonnen had."

Escapade naar Nederland

Desondanks verlaat Diels in 1927 de KNS en De Gruyter. Hij trekt naar Nederland waar hij samen met zijn latere vrouw Ida Wasserman terecht komt in het nieuwe gezelschap dat door Louis de Vries, Herman Klopers en William van Korlaar in Amsterdam was opgericht. Zegt Diels: "Dat was niet het fraaiste moment in mijn carrière. Ondankbare hond die ik was!" Waarom ging hij dan? Joris Diels: "Niet om artistieke of om financiële redenen. Gewoon uit nieuwsgierigheid. Ik had niks te verliezen; ik las over toneel: over Jan Musch, over Van Dalsum en Verkade en ik dacht, die wil ik van dichtbij zien. Dat was de enige reden. Maar op het einde van dat seizoen werd er op de deur geklopt, waar Ida Wasserman en ik toen hokten. Het was De Gruyter en hij zei: 'Iemand die in deze omstandigheden in Vlaanderen zijn post verlaat, is een deserteur.' Ik had niet veel nodig om overtuigd te worden en ben terug naar Antwerpen gegaan, samen met Ida."

Dat was in 1928. De Gruyter moet op dat moment reeds ziek geweest zijn, alhoewel dat aan deze felle man nauwelijks te merken viel. Of De Gruyter in Amsterdam zijn opvolger

was komen halen? Joris Diels: "Iedereen heeft dromen en ik moet u eerlijk bekennen dat ik wel eens gedacht heb, toen het bericht kwam van De Gruyters dood, zou hij misschien daarover iets losgelaten hebben? Maar daar was geen sprake van. Doordat De Gruyter ziek geworden was, had ik een paar regies van hem moeten overnemen. De tijd van die jonge regisseur met zijn wilde haren was voorbij. Ik was als regisseur geaccepteerd door het gezelschap en ook door de pers. Deels misschien ten onrechte hoor, maar dat is de wijsheid van een oud man."

Terug in Antwerpen

Na de dood van De Gruyter in 1929, krijgt Willem Benoy de leiding van de KNS; een zeer begaafd komisch acteur, die als directeur echter de klok terugdraait. Discipline, orde en stijl verdwijnen en de Franse komedies verschijnen opnieuw op de affiche en — wat het ergste is — het publiek blijft weg.

Joris Diels: "Nadat Willem Benoy er het bijltje bij had neergelegd, werd de directie opnieuw open verklaard. Gilhuys kwam naar me toe, in 1935; ik was 32 jaar. 'Joris, we moeten ons kandidaat stellen.' Ik heb niet lang nagedacht: 'Charles, van twee dingen één. Ofwel stel jij je kandidatuur en mag je op mij rekenen als je trouwste medewerker, ofwel ben ik kandidaat en reken ik op jou als mijn trouwste medewerker.' 'Dan moet jij het doen,' antwoordde hij, 'want ik ben Hollander.' Ik heb mijn kandidatuur gesteld en ben wonder boven wonder benoemd. Je mag niet vergeten dat Antwerpen toen reeds een verpolitiekte stad was. Om een belangrijke baan te vervullen, bij de reinigingsdienst of wat dan ook, moest je ergens bijhoren. Je moest liberaal, socialist, katholiek of vrijmetselaar zijn. Ik was niks van dat alles en werd toch benoemd. Dat

Luc Philips

Luc Philips werkte met Diels in de oorlogsperiode, eerst als toneelmeester, later als acteur: "Ik heb enorm veel van hem geleerd zowel op het vlak van analyse, als van montering, als van techniek. Zijn analyses getuigden van een grote intelligentie en een enorme eruditie. Het was prettig werken met hem: hij kon je goed leiden. Als directeur had hij een geweldig prestige en een gevoel voor planning: hij kon lang vooruit kijken. Hij was een ideaal directeur voor een officiële schouwburg: zijn repertoire bood een waaier die voor iedereen iets bevatte. Mijn eerste rol heb ik in zijn regie gespeeld: een paardeknecht in *De Mirakelridder*, die zo in zijn werk opgaat, dat hij zelf bijna paard wordt. Een kleine rol, maar Diels heeft mij toen gecoacht tot een uitzonderlijke prestatie."

begreep men niet. Maar er was iets aan voorafgegaan."

En hij vertelt hoe hij op een huldiging na een voorstelling in Antwerpen van het Habimatheater, het Joodse theater uit Moskou, het woord had genomen. Kamiel Huysmans, toen burgemeester van Antwerpen, was ook aanwezig. Joris Diels: "Ik verklaarde dat de KNS er belabberd voorstond maar dat het niet uitgesloten was om met een beetje verstand, ijver en toewijding wel niet het Habimatheater te evenaren maar toch behoorlijker werk te tonen dan nu het geval was. Huysmans heeft dat in zijn oren geknoopt. Hij is naar *Volpone* komen kijken, dat ik toen regisseerde, een voorstelling die een opmerkelijk succes geworden was. Tegen zijn partijleden in heeft Kamiel doorgedreven dat ik benoemd werd. Hij

Gezelschap Joris Diels - foto AMVC